

vuje se přeceňování vlastních sil a zážitků, postoje k sociálnímu prostředí jsou provázeny projevy prchlivosti, vzdorovitosti, zvýšené citlivosti apod. Na druhé straně se objevují mnohé vysoce pozitivní znaky a vlastnosti, jako smysl pro spravedlnost a mravní čistotu, zaměření na společenský život a hledání svého místa v něm, nadšení při osvojování nových poznatků, snaha o samostatnost, nezištná pomoc druhým apod. Výrazným doprovodným znakem pubertálního období je i objevení erotiky a sexuality.

K otázce pubertálního dospívání přispěl i náš mezinárodně uznávaný zoopsycholog JAROSLAV MADLAFOUSEK (nar. 1922). Zabýval se otázkou dospívání chlapců a dívek bez otců. Madlafouskovo pojetí je v souladu s úvahami Z. Matějčka (viz výše) o pozdních následcích psychické deprivace, podle jehož názoru oba rodiče působí jako vzory pro pohlavní identifikaci (a společensky zodpovědnou sociální výchovu). Matějček rozlišuje celkovou psychickou deprivaci (v raném věku) a specifickou deprivaci podnětů důležitých pro vytváření zdravé pohlavní identity v pozdějších specificky citlivých vývojových obdobích.

J. Madlafousek ve své teorii vychází ze sexuálního a rodičovského chování živočichů (dlouhodobě se zajímá o evoluční psychologii a zoopsychologii). Reprodukční strategie (sexuální a rodičovské chování) zvířat jsou rozmanité. Tam, kde jsou životní podmínky pro potomstvo trvale nejisté, tam živočichové maximalizují počet zplozených potomků a minimalizují péči o potomky. Při trvale příznivých a jistých životních podmínkách živočichové plodí potomstvo v omezeném počtu a věnují se výrazně přežití potomků a jejich přípravě na úspěšnou reprodukční aktivitu. Tam, kde se podmínky mění, tam se vyskytují alternativní reprodukční strategie.

J. Madlafousek uvažuje, že lidský rod byl v pleistocénu vedle základní reprodukční strategie, vyvinuté pro běžné životní podmínky, vybaven ještě alternativní strategií, vyvolanou ztíženými okolnostmi, zejména ztrátou otce, tj. živitele a ochránce rodiny. Základní reprodukční strategie je zajišťována u mužů i u žen jednak výběrem optimálního partnera (proto mají počáteční „zásnubní“ aktivity charakter experi-

mentování a testování partnera, v čemž se v době puberty i dnešní dívky a chlapci pilně cvičí), jednak tvorbou dlouhodobého páru (zprvu milostného a posléze rodičovského). V alternativní reprodukční strategii jsou jiná kritéria výběru partnera (rozhodující jsou známky genetické zdatnosti). Obě pohlaví jako by chtěla zajistit svůj reprodukční úspěch na vlastní pěst. U mužů je nejvýraznější docílit co největšího počtu početí s co největším počtem žen. Hlavní ženskou motivací pro každé početí se stalo získat nejzdatnějšího dostupného ploditele.

Tyto principy se uplatňují i dnes. Významný vliv pro navození té či oné cesty dospívání mají v moderní době životní hodnoty. Nasvědčuje tomu rozdílný výsledek výchovy chlapců vdovami a rozvedenými ženami. U vdov je pojetí rodiny jako celku nadále udržováno, význam otcovství a rodičovské lásky podtrhován, trvalost manželských vztahů a věrnosti ctěna. U rozvedených žen bývá nejistota párových vztahů a možnost rodinné výchovy bez otců nejen konkrétně demonstrována, ale také obhajována a proklamována, odešlý muž kritizován jako manžel i jako otec. Důsledkem je zákonité nastartování alternativní reprodukční strategie, která posléze u mladistvých vyústí v sociopatických jevech, případně vede až k násilnické kriminalitě a nezodpovědné sexualitě.

Adolescence

Po ukončení pohlavního dospívání začíná období adolescence a trvá až do nástupu dospělosti. Je to období, které nelze jednoznačně vymezit věkově. Psychická stránka osobnosti se dotváří, bývá dosaženo rovnováhy mezi vnitřním světem a interakcí se světem vnějším.

Způsob dospívání se podle brněnského psychologa PETRA MACKA (nar. 1956) v 90. letech výrazně změnil. V životním stylu mladších dospělých je patrná nechuť přijmout dospělost a odráží se v přibývajícím množství nesezdaných partnerství, odkládání rodičovské role na pozdější dobu nebo při volbě profese. Právě to jsou tradiční atributy dospělosti. Ústředním tématem adolescence je problém hledání vlastní identity. Spo-